Дәріс 5

Экологиялық жобалардың мүдделі тараптарын басқару және жобалық команданы қалыптастыру

STAKEHOLDER

POWER–INTEREST

КОМАНДА

Дәрістің логикасы



Дұрыс тарап + дұрыс ақпарат + дұрыс уақыт + дұрыс коммуникация

Мүдделі тарап (Stakeholder) деген кім?

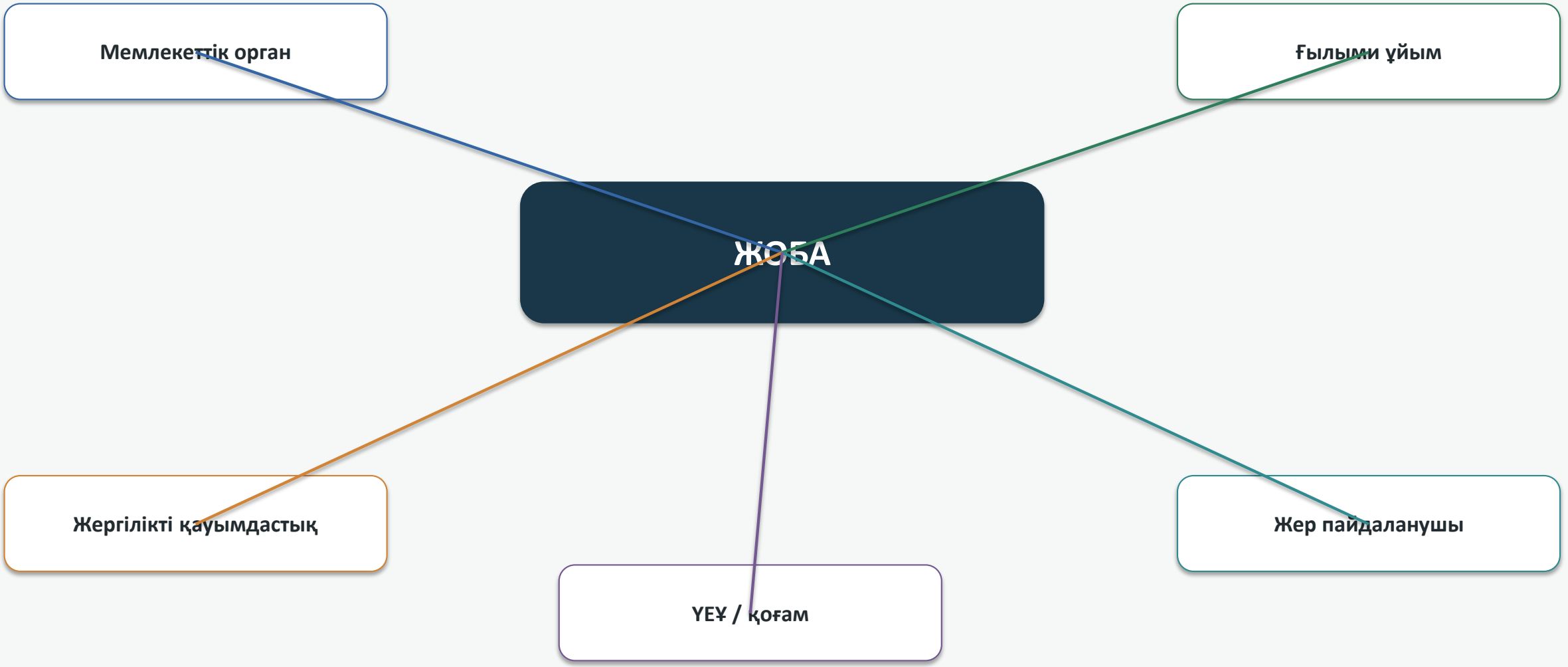

Stakeholder — жобаға әсер ететін немесе жобаның әсерін сезінетін тарап.

Мүдделі тараптарды қалай анықтаймыз?

ӘСЕР	Жоба кімге әсер етеді?
ЫҚПАЛ	Жобаға кім әсер ете алады?
РЕСУРС	Кімде дерек, қаржы немесе өкілеттік бар?
БІЛІМ	Кімде маңызды жергілікті/ғылыми білім бар?
ҚАРСЫЛЫҚ	Кім жобаны қолдауы немесе тежеуі мүмкін?

Экологиялық жобадағы негізгі stakeholder топтары

МЕМЛЕКЕТ	министрлік, әкімдік, инспекция	реттеу, рұқсат, шешім
ҒЫЛЫМ	университет, институт	әдіс, дерек, сараптама
ҚАУЫМДАСТЫҚ	тұрғындар, фермерлер	жергілікті білім, әсер
БИЗНЕС	жер/су пайдаланушы	ресурс, экономикалық мүдде
ҮЕҰ / ҚОҒАМ	экологиялық ұйымдар	қоғамдық бақылау

Stakeholder	Interest — мүдде	Power — ықпал
Әкімдік	Жоғары	Жоғары
Фермерлер	Жоғары	Орташа/төмен
Ғылыми ұйым	Жоғары	Орташа
Қаржыландырушы	Орташа	Жоғары
Жалпы жұртшылық	Төмен	Төмен

1. Stakeholder — мүдделі тарап.
Жобаға **әсер ететін немесе жобаның нәтижесі әсер ететін адам, ұйым немесе топ**.
Мысалы, «Топырақ тұздануын бағалау» жобасында stakeholder-лер: **әкімдік, ғалымдар, фермерлер, жергілікті тұрғындар, экологиялық ұйымдар, қаржыландырушы ұйым**.
2. Interest / Power — мүдде / ықпал.
Әр stakeholder-ді екі сұрақ бойынша бағалаймыз:
•**Interest (мүдде)** — бұл жоба оған қаншалықты маңызды?
•**Power (ықпал)** — ол жобаның шешімдеріне қаншалықты әсер ете алады?

Мүдде мен ықпал — екі негізгі өлшем

МҮДДЕ (Interest)

Жоба нәтижесіне қаншалықты қызығушылық танытады?

- **нәтиже әсер ете ме?**
- **пайда/тәуекел бар ма?**
- **жоба маңызды ма?**

ЫҚПАЛ / БИЛІК (Power)

Жобаға қаншалықты әсер ете алады?

- **шешім қабылдай ма?**
- **ресурс бөле ме?**
- **рұқсат бере ме?**
- **жобаны тоқтата ала ма?**

Мүдде ≠ ықпал: қызығушылығы жоғары тараптың билігі төмен болуы мүмкін.

Power–Interest Matrix

Ықпал мен мүддеге қарай төрт басқару стратегиясы

ЫҚПАЛ

ЖОҒАРЫ

ТӨМЕН

ЖОҒАРЫ ықпал + ТӨМЕН мүдде

ҚАНАҒАТТАНДЫРЫП ОТЫРУ
Keep satisfied

ЖОҒАРЫ ықпал + ЖОҒАРЫ мүдде

ТЫҒЫЗ БАСҚАРУ
Manage closely

ТӨМЕН ықпал + ТӨМЕН мүдде

МОНИТОРИНГ
Monitor

ТӨМЕН ықпал + ЖОҒАРЫ мүдде

АҚПАРАТТАНДЫРУ
Keep informed

МҮДДЕ (Interest): ТӨМЕН → ЖОҒАРЫ

Мысал: жер деградациясын мониторингтеу жобасы



Мысалы, **әкімдіктің ықпалы да, мүддесі де жоғары** болса → онымен **тығыз жұмыс істейміз (Manage closely)**. Ал **фермерлердің мүддесі жоғары, бірақ ресми ықпалы төменірек** болса → оларды **үнемі ақпараттандырып, пікірін ескереміз (Keep informed)**.
Яғни **Power–Interest Matrix-тің негізгі мақсаты — әр мүдделі тараппен қандай деңгейде жұмыс істеу керектігін анықтау.**

Әр топпен қалай жұмыс істейміз?

Manage closely	Жоғары ықпал + жоғары мүдде **(Әкімдік)**	Жиі кездесу, шешімге тарту, тәуекелді бірге басқару
Keep satisfied	Жоғары ықпал + төмен мүдде (**Қаржыландырушы ұйым, жоғары деңгейдегі мемлекеттік орган, облыстық басқарма)**	Негізгі нәтижелермен хабардар ету
Keep informed	Төмен ықпал + жоғары мүдде **(фермерлер)**	Тұрақты ақпарат, консультация, кері байланыс
Monitor	Төмен ықпал + төмен мүдде **(Зерттеу аумағынан тыс тұрғындар, жобаға тікелей қатысы жоқ ұйымдар)**	Қажетті деңгейде бақылау және жалпы ақпарат

Stakeholder engagement деңгейлері

АҚПАРАТТАНДЫРУ
Біз хабарлаймыз

КОНСУЛЬТАЦИЯ
Пікір аламыз

ҚАТЫСТЫРУ
Бірге талқылаймыз

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ
Бірге шешім жасаймыз

СЕРІКТЕСТІК
Ортақ жауапкершілік

Барлық stakeholder-ді бірдей деңгейде тарту міндетті емес — қатысу деңгейі мақсатқа сәйкес таңдалады.

Коммуникациялық жоспар

Кімге? Не? Қалай? Қашан? Кім жауапты?

Stakeholder	Ақпарат	Арна	Жиілік	Жауапты
Әкімдік	Прогресс, тәуекел	Кездесу/есеп	Ай сайын	Жоба жетекшісі
Ғылыми топ	Дерек, әдіс	Meeting	Апта сайын	Scientific lead
Фермерлер	Дала, нәтиже	Кездесу/чат	Кезең сайын	Field coordinator
Қоғам	Негізгі нәтиже	Сайт/брифинг	Тоқсан сайын	Communication lead

Коммуникация — қажетті адамға қажетті ақпаратты уақытында жеткізу.

Экологиялық жобалардағы коммуникацияның ерекшеліктері

Ғылыми белгісіздік	Нәтижені шектеулерімен түсіндіру
Мүдделер қақтығысы	Экологиялық және экономикалық мүдделер сәйкес келмеуі мүмкін
Жергілікті білім	Қауымдастық тәжірибесін ескеру
Кеңістіктік дерек	Карта арқылы күрделі ақпаратты түсінікті көрсету
Сезімтал ақпарат	Жер, ресурс және тәуекел туралы ақпаратты жауапты тарату

Жобалық команданы қалыптастыру

Экологиялық-геокеңістіктік жоба — пәнаралық команда

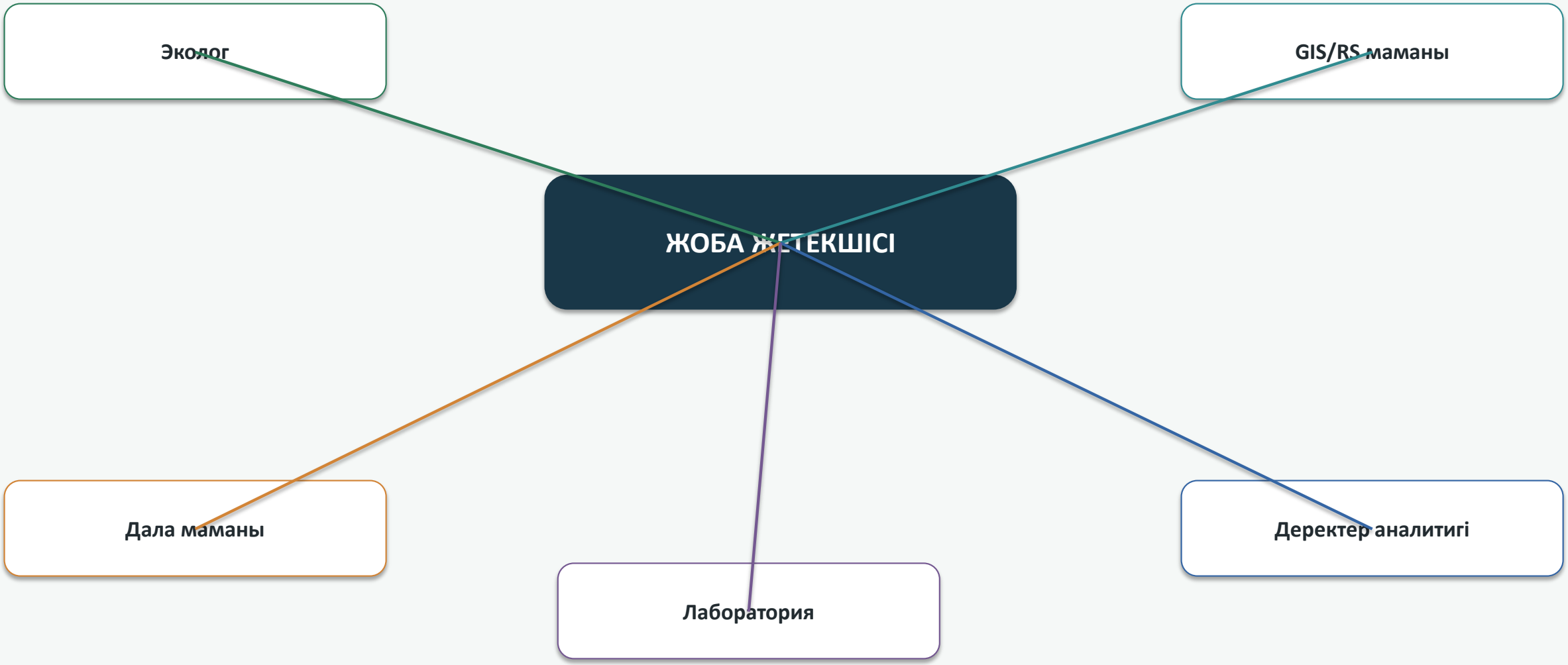

Командадағы негізгі рөлдер мен жауапкершілік

Жоба жетекшісі	мақсат, мерзім, бюджет, stakeholder
Scientific lead	ғылыми әдіс және сапа
GIS/RS маманы	кеңістіктік дерек, карта, модель
Field coordinator	маршрут, сынама, далалық логистика
Data analyst	статистика, валидация, дерек сапасы
Communication lead	есеп, кездесу, stakeholder байланысы

RACI: жауапкершілікті нақтылаудың қарапайым құралы

R — Responsible	A — Accountable	C — Consulted	I — Informed
Жұмысты орындайды	Соңғы жауапкершілік	Кеңес береді	Ақпарат алады

Мысал: «Тұздану картасын әзірлеу»
R = GIS маманы | A = Жоба жетекшісі | C = Топырақтанушы | I = Әкімдік / тапсырыс беруші

Бір жұмыс үшін Accountable тұлға біреу болғаны дұрыс.

Команда ішіндегі коммуникация арналары

ЖЕДЕЛ	чат / мессенджер	күнделікті сұрақ
ЖҰМЫСТЫҚ	Teams/Zoom/meeting	талқылау, шешім
РЕСМИ	email / хат / есеп	бекіту, құжат
ДЕРЕК	Drive / GIS database	файл және нұсқа
БАҚЫЛАУ	task board / Gantt	прогресс

Маңызды шешімдер ауызша қалып қоймай, жазбаша тіркелуі керек.

Толық мысал: топырақ тұзденуын картаға түсіру жобасы

Тарап	Бағалау	Стратегия	Коммуникация
Әкімдік	Жоғары ықпал / жоғары мүдде	Manage closely	Ай сайынғы есеп
Ғылыми ұйым	Орта/жоғары / жоғары	Collaborate	Апталық meeting
Фермерлер	Төмен ықпал / жоғары мүдде	Keep informed	Дала кездесуі
Қаржыландырушы	Жоғары ықпал / орта мүдде	Keep satisfied	Milestone report
Жергілікті қоғам	Төмен ықпал / орта мүдде	Inform/monitor	Қысқа брифинг

Нақты жоба басталғанда бағалау қайта тексеріліп, қажет болса жаңартылады.

Магистранттарға практикалық тапсырма

Өз зерттеу жобаңыздың stakeholder картасын жасаңыз

1. 5–7 негізгі stakeholder анықтаңыз
2. Әрқайсысының мүддесін бағалаңыз: төмен / жоғары
3. Ықпалын бағалаңыз: төмен / жоғары
4. Power–Interest Matrix-ке орналастырыңыз
5. Әр тарапқа engagement стратегиясын таңдаңыз
6. Кімге, не, қалай және қаншалықты жиі хабарлайтыныңызды жазыңыз

Нәтиже: 1 Power–Interest Matrix + қысқа коммуникациялық жоспар

Дәріс соңындағы оқу нәтижелері

- ✓ Экологиялық жобаның негізгі мүдделі тараптарын анықтайды және жіктейді
- ✓ Stakeholder-дің мүддесі мен ықпалын бағалайды
- ✓ Power–Interest Matrix құрып, басқару стратегиясын таңдайды
- ✓ Stakeholder engagement ерекшеліктерін түсіндіреді
- ✓ Жобалық командадағы рөлдер мен жауапкершілікті ажыратады
- ✓ Коммуникациялық жоспар әзірлейді

Stakeholder-ді басқару — адамдарды емес, мүдде, ықпал және коммуникацияны басқару.

Бір схемаға жинақтасақ



Дұрыс stakeholder management + нақты командалық рөлдер
= жобаны қолдау, сенім және тиімді іске асыру